

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

EUROPSKI KODEKS PONAŠANJA O KUĆNIM LJUBIMCIMA I INVAZIVNIM STRANIM VRSTAMA

**EUROPSKI KODEKS PONAŠANJA O KUĆNIM LJUBIMCIMA I INVAZIVNIM STRANIM VRSTAMA JE REZULTAT
INICIJATIVE BERNSKE KONVENCIJE O ZAŠTITI EUROPSKIH DIVLJIH VRSTA I PRIRODNIH STANIŠTA**

-Pripremili-

Keith Davenport i Jim Collins

- Skraćena verzija –

Prilagodila i prevela Hrvatska agencija za okoliš i prirodu 2017.

Engleska verzija:

European code of conduct on pets and invasive alien species:

© Council of Europe, February 2016

Mišljenja izražena u ovoj publikaciji su odgovornost autora i ne odražavaju nužno službeni stav Vijeća Europe.

Svi zahtjevi za umnažanjem ili prijevodom teksta ili njegovog dijela trebaju biti upućeni Directorate of Communications (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int). Svaku drugu prepisku oko izvornog teksta treba uputiti na Directorate General of Democracy.

EUROPSKI KODEKS PONASANJA O KUCNIM LJUBIMCIMA I INVAZIVNIM STRANIM VRSTAMA

© Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, Svibanj 2016 Prijevod na hrvatski jezik

Tekst potječe i koristi se uz dozvolu Vijeća Europe. Ovaj prijevod je izdan uz suglasnost Vijeća Europe, ali pod isključivom odgovornošću prevoditelja.

- Skraćena verzija –

Prilagodila i prevela Hrvatska agencija za okoliš i prirodu 2017.

UVOD

Invazivne vrste smatraju se, nakon uništenja staništa, glavnim izravnim uzročnikom gubitka bioraznolikosti. Tvrdi se da invazivne strane vrste (IAS) svjetsko gospodarstvo koštaju do 5% globalnog BDP-a. Trošak država članica EU, ne samo u smislu ekoloških posljedica već prvenstveno u smislu troškova upravljanja ili izravnog gospodarskog utjecaja, može iznositi 12 milijardi eura godišnje. Troškovi proizlaze iz različitih vrsta prouzročene štete, uključujući kompeticiju sa zavičajnim vrstama i njihovo istiskivanje, prorjeđivanje populacija zavičajnih vrsta ili čak njihovo izumiranje, izazivanje bolesti i smanjenje vrijednosti usluga ekosustava bilo kojeg područja.

U Europi se životinje (bilo da su zavičajne u regiji ili uvezene izdaleka) drže zbog društva već stoljećima. Držanje kućnih ljubimaca pruža značajnu dobrobit te gospodarske i društvene koristi pojedincima i zajednicama. Utvrđeno je da postoje značajne zdravstvene koristi koje držanje kućnih ljubimaca donosi njihovim vlasnicima. Otprilike polovica kućanstava u Europi posjeduje neku vrstu kućnog ljubimca. Industrija koja opskrbljuje tržište životinjama, opremom, hranom i drugom robom ima promet od preko nekoliko desetaka milijardi eura godišnje.

1. **Obrazloženje Kodeksa**

Svrha ovog kodeksa je pridonijeti povećanju razine svijesti javnosti i pružiti praktične upute kako bi se smanjila mogućnost da kućni ljubimci u Europi postanu invazivni. Budući da puštanje kućnih ljubimaca u prirodu može biti slučajno ili namjerno, potrebno je poticati obrasce ponašanja koji smanjuju vjerojatnost takvih pojava.

2. **Vlasnici kućnih ljubimaca i raznolikost životinjskih vrsta koje se drže zbog društva**

Što su kućni ljubimci?

U članku 1. Europske konvencije o zaštiti kućnih ljubimaca navodi se da se „pojmom kućni ljubimac označava svaka životinja koju čovjek drži ili namjerava držati, pogotovo u svom kućanstvu, zbog vlastitog uživanja i društva.“

Vlasnici kućnih ljubimaca mogu imati samo jednu zlatnu ribicu, hrčka, miša ili neku drugu životinju u unutarnjim akvarijima ili kavezima. Međutim, postoje i oni s tisućama jedinki neke životinjske vrste u velikim vanjskim nastambama za smještaj velikih životinja. U europskim kućanstvima drži se gotovo 7000 vrsta kao kućni ljubimci:

- **Sisavci:** privatni vlasnici u Europi drže na stotine vrsta (od hrčka, miša i domaćeg štakora, do žirafe i snježnog leoparda).
- **Ptice:** oko 1000 vrsta ptica (od kolibrića do nojeva, a uključuju zbirke pernate divljači).
- **Gmazovi i vodozemci:** 2000 vrsta.
- **Slatkovodne ribe (uglavnom tropske) :** 1000 vrsta.
- **Tropske morske ribe:** 1000 vrsta.
- **Vodeni beskralješnjaci:** 1000 vrsta (tvrđi koralji, mekani koralji, rakovi i mekušci).
- **Kopneni beskralješnjaci:** najmanje 500 vrsta (uključujući škorpione, bičozade, mračnice, kornjaše, paličnjake, bogomoljke, kopnene rakove, kopnene puževe i najmanje 200 vrsta paukova).

Područje primjene ovog Kodeksa obuhvatit će cijeli raspon svojti uključujući sisavce, ptice, gmazove, vodozemce, ribe i beskralješnjake koji se drže u kavezima, volijerama, akvarijima, vivarijima i vrtnim jezercima kao i živa hrana kojom se hrane.

Koje životinje nisu obuhvaćene ovim kodeksom?

Ovaj se kodeks ne odnosi na: pse i mačke, konje, ptice grabljivice koje se koriste za lov, GMO, poznate i/ili potencijalne patogene i parazite koji uzrokuju bolesti i žive mamce.

3. Porijeklo europskih kućnih ljubimaca

Kućni ljubimci u Europu se uvoze, ali se u njoj i uzgajaju.

4. Gdje vlasnici nabavljaju kućne ljubimce?

Udruženje proizvođača hrane za kućne ljubimce (*Pet Food Manufacturers Association*, PFMA) provelo je 2008. godine istraživanje u kojem su utvrdili da vlasnici u Ujedinjenom Kraljevstvu nabavljaju kućne ljubimce od prijatelja (29%), iz skloništa za životinje (26%) iz trgovina za prodaju kućnih ljubimaca (21%), preko različitih uzgajivača, privatnih oglasa, na internetu te slučajnim nalazom kao lutilice.

Područje koje u novije vrijeme izaziva zabrinutost odnosi se na upotrebu interneta kao sredstva putem kojeg se obavlja trgovina.

5. Kućni ljubimci kao invazivne strane vrste u Europi

Vlasnici kućnih ljubimaca uglavnom pokušavaju spriječiti njihov bijeg ili puštanje u prirodu kako se njihovo uživanje u određenoj životinji ne bi prekinulo.

Neke vrste mogu „pobjeći“ i biti unesene u prirodu samo nepažnjom ili uz namjernu pomoć čovjeka. Tropske ribe u akvarijima ne mogu postati invazivne ni na koji drugi poznati način osim namjernim činom. Vjerojatnost bijega nekih drugih vrsta je veća, na primjer, sisavaca ili ptica iz loše održavanih vanjskih kaveza ili nastambi.

Invazivnost vrsta i lakoća kojom staništa podliježu invazijama

Da bi kućni ljubimci uopće mogli prouzročiti ekološke probleme, najprije moraju pobjeći ili biti pušteni iz zatočeništva. Puštene jedinke, čak i ako se ne razmnožavaju, mogu biti u kompeticiji sa zavičajnim vrstama za teritorij ili resurse. Da bi pušteni primjerci mogli uspostaviti uspješnu populaciju i raširiti se, moraju pronaći druge jedinke radi razmnožavanja (obično iste vrste), iako i hibridizacija može predstavljati prijetnju zavičajnim vrstama. Najveća vjerojatnost uspješne invazije postoji kod vrsta koje imaju sposobnost brzog razmnožavanja i rasta populacije, veliku brzinu širenja, reprodukciju u kojoj sudjeluje samo jedan roditelj (partenogeneza), visoku genetsku varijabilnost i genotipsku plastičnost i pratioci su ljudi.

Smatra se da najveća vjerojatnost invazije postoji kod ekosustava koje je čovjek poremetio jer u njima postoje neiskorišteni resursi i/ili postoji mali broj kompetitora ili predatora, a upravo je to slučaj u blizini ljudskih naselja gdje kućni ljubimci budu najčešće i napušteni.

Gdje se puštaju?

Iako kućni ljubimci mogu biti pušteni u prirodu bilo gdje, postoje dokazi da se mnogi puštaju u blizini središta u kojima je koncentrirano stanovništvo ili u blizini javnih putova. To je očekivano jer što je veći broj ljudi na određenom području, to je vjerojatnije da će i populacija njihovih ljubimaca biti veća.

Primjerci crvenouhe kornjače (*Trachemys scripta elegans*) obično se puštaju „u slatkovodnim područjima koje često posjećuju ljudi“. Ta područja obično se sastoje od različitih vrsta bara i jezera u javnim gradskim parkovima i drugim rekreacijskim parkovima. Ova se puštanja ne smiju ignorirati jer se svaka populacija može širiti izvan područja u koje je unesena na susjedne ekosustave u potrazi za novim teritorijima ili resursima.

KODEKS PONAŠANJA

1. Ciljane skupine i ciljevi

Ovaj Kodeks ponašanja namijenjen je svim dionicima, uključujući i vlade. Prvenstveno je namijenjen industriji kućnih ljubimaca (uključujući uvoznike, uzgajivače, trgovce na malo) te posjednicima i vlasnicima kućnih ljubimaca.

Činjenica da su neke vrste kućnih ljubimaca opažene izvan zatočeništva (u urbanom, poluprirodnom ili prirodnom okolišu ili „divljini“) izvan svog prirodnog područja rasprostranjenosti, govori da bi pojedinci trebali biti pažljiviji pri osiguravanju smještaja kućnim ljubimcima. Druga mogućnost je da dio javnosti nije svjestan činjenice da je namjerno puštanje kućnih ljubimaca u prirodu u mnogim zemljama protuzakonito ili nije svjestan mogućih posljedica po kućne ljubimce ili ekosustave.

Svrha je ovog kodeksa ponašanja povećati razinu svijesti unutar industrije kućnih ljubimaca kao i među vlasnicima kućnih ljubimaca kako bi se smanjio pritisak invazivnih stranih vrsta.

2. „Postulati“ Kodeksa:

1. Ovim Kodeksom se savjetuje vlasnicima kućnih ljubimaca da se kućni ljubimci nikad ne bi smjeli puštati u prirodu. Trajno puštanje životinja izvan njihova privatnog prostora nije dozvoljeno i trebao bi biti prepoznato kao društveno neprihvatljiv čin.

2. Mnogi članovi javnosti možda nisu upoznati s time koje su vrste u određenom području zavičajne, a koje nisu. Međutim, ova poruka mora biti na drugom mjestu, nakon poruke o nepuštanju kućnih ljubimaca u prirodu.

3. Industriju kućnih ljubimaca može se, i mora, potaknuti da preuzme ključnu ulogu u priopćavanju poruke kako je puštanje kućnih ljubimaca u prirodu opasan čin, jer potrebe puštenih životinja nisu uvijek zadovoljene, i u kontekstu opstanka najjačih, manje sposobni često se suočavaju s pomanjkanjem hrane, ozljedama, bolestima i sporom smrću.

4. Trgovci na malo ili uzgajivači trebaju dati jasne i točne informacije o prodanoj vrsti. Te informacije trebaju uključivati točnu identifikaciju, osobine ponašanja prodane vrste, dugovječnost, veličinu odrasle jedinke, plodnost, podatke o skrbi, opasnosti koje mogu predstavljati i naznaku o trošku skrbi. To će pridonijeti obavljanju samo onih kupnji koje su utemeljene na potpunoj obavijesti. Kupnje koje se vrše „impulzivno“ najbolje je izbjegavati budući da s vremenom mogu kao posljedicu imati razočarane vlasnike.

5. Željeni kućni ljubimci vjerojatno će u prirodu dospjeti jedino bijegom, što će njihovi vlasnici nastojati izbjeći. Međutim, čak i u savršenom svijetu, dolazi do okolnosti u kojima se vlasnici više ne mogu brinuti o svojim kućnim ljubimcima zbog razloga izvan njihove kontrole, na primjer, zbog promjene obiteljskih okolnosti, starosti ili bolesti. Događa se, što je manje prihvatljivo, da neki vlasnici naprosto izgube zanimanje čak i nakon informirane kupovine. Vlasnici koji se moraju iz bilo kojeg razloga odreći svojih kućnih ljubimaca, možda će se morati suočiti s činjenicom da je humana eutanazija jedina mogućnost koju imaju na raspolaganju.

6. Javnost i sve dionike treba poticati da dojavljuju kućne ljubimce primijećene izvan zatočeništva ili u prirodi. Kad se kućni ljubimci izvan zatočeništva prvi put zamijete, obično je riječ o malom broju jedinki. Kako populacije rastu, politički težom postaje odluka o iskorjenjivanju.

7. Trgovina putem interneta još uvijek je u velikoj mjeri neregulirana. Kupci putem interneta bi prije kupnje trebali provjeriti sve uvozne propise u zemlji u koju se životinja unosi, kao i sve dostupne potrebne podatke, kao što je ranije navedeno za maloprodaju.

3. Primjereni načini sprječavanja bijega kućnih ljubimaca i njihova primjena

Nepobitno je pravilo da životinja ne može postati invazivnom ukoliko nije trajno puštena ili joj nije omogućen bijeg. Ukrasne biljke i životinje, kao i kućni ljubimci, neće predstavljati problem ukoliko ostanu u vrtovima, akvarijima ili domovima.

Načini držanja kućnih ljubimaca

- Vodu iz akvarija ili vrtnih jezerca (u kojem se na otvorenom drže ribe, vodozemci, gmazovi) nikad se ne bi smjelo izljevati u prirodna vodna tijela. Takvu vodu treba izliti ili u kanalizaciju (ne u odvođe za oborinske vode) ili baciti tako da se voda brzo upije u zemlju.
- Kada se odlaže vegetacija, npr. iz insektarija, treba se voditi računa da se ne bace jajašca ili larve. Otpad iz takvih zbirki najbolje je odložiti u zatvorene vreće ili spremnike.

Sterilne jedinke ne mogu se razmnožavati. Na taj način je potencijalna šteta koju mogu prouzročiti u slučaju bijega ili puštanja u prirodu, znatno smanjena jer se ne mogu razmnožavati.

Cjeloviti tekst Europskog kodeksa ponašanja o kućnim ljubimcima i invazivnim stranim vrstama na hrvatskom jeziku potražite na http://www.invazivnevrste.hr/?page_id=1452.

Cjeloviti tekst Europskog kodeksa ponašanja o kućnim ljubimcima i invazivnim stranim vrstama u originalnoj verziji (engleski jezik) potražite na službenim stranicama Konvencije o zaštiti europskih divljih vrsta i prirodnih staništa (Bernska konvencija), a možete ga preuzeti na slijedećem linku <https://rm.coe.int/168063075d>